

Prekarni rad u komparativnoj perspektivi

Radilović, Marin

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:154878>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-08**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Preddiplomski studij politologije

PREKARNI RAD U KOMPARATIVNOJ PERSPEKTIVI
ZAVRŠNI RAD

Mentor: Marko Grdešić
Student: Marin Radilović

Zagreb
Kolovoz, 2024.

SADRŽAJ

1. UVOD
2. RAZVOJ PREKARIJATA PREMA GUY STANDINGU
3. PREKARNI RAD U SVJETSKOJ PERSPEKTIVI
4. OBLICI RADNE SIGURNOSTI KOJI TREBAJU BITI ZAJAMČENI RADNICIMA U NESIGURNOM ZAPOSLENJU
5. UTJECAJ SINDIKATA NA PREKARIJAT NA SLUČAJU HRVATSKE, SRBIJE I NJEMAČKE
6. RADNI STATUS I PRAVA PREKARNIH RADNIKA NA SLUČAJU DOSTAVLJČA HRANE MEĐU DŽAVAMA EUROPE
7. MANIPULACIJA POSLODAVACA I NEZADOVOLJSTVO RADNIKA NA PRIMJERU ENGLJSKE
8. KOMPARACIJA NEGATIVNOG UTJECAJA PREKARNOG RADA NA RADNIKE U RAZLIČITIM ZEMLJAMA
9. UTJECAJ ŠOKOVA NA RAD PREKARNIH RADNIKA SA NAGLASKOM NA KORONA VIRUS
10. UTJECAJ PREKARNOG RADA NA MLADE U RAZVIJENIJIM ZEMLJAMA ZAPADNE EUROPE
11. . UTJECAJ PREKARNOG RADA NA MLADE U MANJE RAZVIJENIM ZEMLJAMA ISTOČNE EUROPE
12. ZAKLJUČAK

1. UVOD

Ovaj rad će se baviti temom usporedbe nesigurnog zaposlenja između razvijenih država i država u razvoju, te utjecajem takvog oblika zaposlenja na same radnike. Pogotovo zato što u današnjem svijetu puno radnika ostaje bez svojih radničkih prava koja bi im trebala pripadati. Jedan od glavnih autora koji se bavio temom nesigurnog zaposlenja je Guy Standing koji je opisao prekarijat kao poslovanje nepredvidivog trajanja (2014). Na današnji razvoj svijeta je u velikoj mjeri utjecao koncept globalizacije te je tako utjecao i na same oblike poslovanja. Iako je globalizacija olakšala obavljanje određenih poslova razvojem tehnologije, isto je tako učinila to da zaposlenici nemaju potpunu sigurnost na radnom mjestu. Također u raznim nesigurnim poslovima poslodavci postavljaju svoje uvijete radnicima te ih mogu brzo zamijeniti jeftinom radnom snagom. Sve to uzrokuje veliko nezadovoljstvo među radnicima koji zbog uvjeta poslovanja nemaju osiguranu budućnost. Istraživačko pitanje oko kojega će se bazirati rad glasi „Kako razlike u regulaciji radničkih prava utječu na prekarne radnike unutar razvijenih zemalja i zemalja u razvoju, te kako to utječe na razinu nesigurnog poslovanja?“ te će se na to pitanje pokušati dati odgovor. Prvo će se rad baviti temom razvoja prekarijata kako bi se vidjelo kako i zbog čega su se proširili prekarni poslovi. Zatim će se u fokus staviti pogled prekarnog rada iz svjetske perspektive kako bi se uvidjelo koliko je zapravo problem nesigurnog poslovanja slabo neadekvatno reguliran u svijetu. Nadalje će se prikazati sigurnosti koje bi trebale biti zajamčene svim radnicima te će se prikazati njihova prisutnost, odnosno neprisutnost kod stalnog i nestalnog posla. Prva komparacija između razvijenih zemalja i zemalja u razvoju biti će vezana uz utjecaj sindikata u tim zemljama. Također ono što je jako važno za ovaj rad je to da će se prikazati pravna regulacija radnog statusa i prava radnika u pojedinim državama Europe na primjeru dostavljača hrane kojih danas ima sve više. Sa druge strane će se pokazati i nezadovoljstvo samih radnika u industriji dostavljanja hrane u Engleskoj. Rad će se dotaknuti i negativnog utjecaja prekarnog zaposlenja na život i zdravlje pojedinca. Kako je korona virus promijenio svijet u cjelini tako će se u ovom radu isto tako prikazati utjecaj virusa na prekarijate. Na samom kraju će se rad osvrnuti na utjecaj prekarijata na mlade u razvijenim i slabije razvijenim zemljama Europe. Ovo su teme koje bi trebale pomoći dati odgovor na postavljeno istraživačko pitanje.

2. RAZVOJ PREKARIJATA PREMA GUY STANDINGU

Prije same komparativne analize kako različite regulacije utječu na prekarijat u različitim državama, treba se osvrnuti na razvoj samog prekarijata te povijesni kontekst u kojem se razvio i nastao. Jedan od važnijih autora koji se bavio prekarijatom te koji ga je definirao je Guy Standing u svom djelu „Prekarijat“ (2014). Prekarijat se počeo razvijati u drugoj polovici 20. stoljeća zahvaljujući neoliberalima koji su htjeli državnu centralizaciju tržišta zamijeniti decentralizacijom „Ako tržište rada ne bude fleksibilnije, cijena rada će rasti, korporacije će preseliti proizvodnju i ulagati onamo gdje su troškovi najniži; financijski kapital uložiti će se u tim zemljama, a ne kod kuće“ (Standing, 2014: 117). Nadalje neoliberali su tvrdili ako se ne pređe na fleksibilnije tržište da će sama globalizacija i urbanizacija nazadovati te da će se stvoriti još veća stopa siromaštva „ako se sindikati ne „ukrote“, deindustrijalizacija (to je bila nova koncepcija) će se ubrzati, nezaposlenost rasti, ekonomski rast usporiti, investicije će pobjeći, a siromaštvo bujati“ (Standing, 2014: 117). Ali takva velika razina fleksibilnosti je dovela do toga da sve veći broj ljudi gubi svoja radnička prava te ulaze u nesigurnost (Standing, 2014: 117). To uključuje i neznanje o vlastitom poslu od strane pojedinaca i njihovo nezadovoljstvo „Mnogi koji su postali prekarijat ne znaju za koga rade, tko su njihovi kolege na poslu ni s kime će u budućnosti raditi“ (Standing, 2014: 117).³ Tako se, zahvaljujući neoliberalima, prekarijat počeo pojavljivati u bogatim razvijenim zemljama, ali i u zemljama u razvoju. Dakle na temelju ovoga se može vidjeti da je globalizacija donijela i neke negativne učinke vezane uz sigurnost zaposlenja jer je omogućila poslodavcima da imaju potpunu kontrolu nad zaposlenicima. Neoliberali su se na ovaj način htjeli boriti protiv klasnog sustava te protiv državne kontrole nad tržištem, ali je zapravo stvorena nova klasa prekarijata kojom su se produbile nejednakost i nesigurnost pojedinaca. Ta nejednakost je drugačija u različitim zemljama zbog različitog načina regulacije uvjeta vezanih uz prekarno zaposlenje i tržište rada.

3. PREKARNI RAD U SVJETSKOJ PERSPEKTIVI

Danas je u svijetu sve više i više neformalnog, nesigurnog zaposlenja koje postaje problem ne samo pojedinih država, nego i međunarodne zajednice u cjelini zbog razlika u regulaciji ovog problema. Također to predstavlja najveći problem upravo onim pojedincima koji rade u takvim nesigurnim uvjetima te se iz dana u dan brinu za svoju nesigurnu budućnost. Za razumijevanje ovog problema treba pogledati rad Nabiev Olimjon Abdisalomovich „Foreign modern experience

of managing precarious employment“ (2023). U proteklih 5 godina je nesigurnost poslovanja rapidno porasla u svijetu kao posljedica ekonomskih kriza te raznih drugih kriza kao što je na primjer korona virus „U 2019. veliki dio od 3,3 milijarde plaćenih ljudi u svijetu bio je zaposlen na poslovima koji ne pružaju dostojne radne uvjete ili odgovarajući prihod“ (Abdisalomovich, 2023: 26). Prekarni radnici se u ovoj analizi opisuju kao oni koji su zbog svog položaja nesigurnosti odvojeni od ostatka društva te oni kojima se ne može pomoći „Velik doprinos analizi stanja prekarijata dao je francuski znanstvenik P. Bourdieu. Prekarijat opisuje kao nestabilnu, bespomoćnu, rubnu kategoriju stanovništva, izoliranu od društva“ (Abdisalomovich, 2023: 28). Tako i sam status prekarnih radnika pridonosi nemogućnosti regulacije prava ovakvih radnika. Abdisalomovich tvrdi da je stopa nezaposlenosti mladih u svijetu dostigla čak 20% te da je samo 48% žena zaposleno na cijelom svijetu što je zabrinjavajuće (2023). Nadalje tvrdi kako je samo 25% zaposlenih na temelju stalnog zaposlenja, a da je ostalo radno aktivno stanovništvo zaposleno na temelju privremenog ugovora, na neformalnim poslovima ili samozaposleno (Abdisalomovich, 2023: 29). Iako prekarni rad može imati neke pozitivne strane ipak je potrebna njegova regulacija od samih država i međunarodnih organizacija kako ne bi došlo do problema kao što je gubitak socijalne sigurnosti . Tako na primjer Europska Unija ima 4 temeljne točke pomoću kojih se osigurava regulacija nesigurne zaposlenosti: preventivne mjere koje omogućuju poduzetnicima da lakše ostvare svoj biznis, postojanje sankcija za one koji iskorištavaju nesiguran rad drugih (poslodavci), neformalno zapošljavanje potiče produktivnost, solidarnost te radni kapacitet radnika, te suzbijanje prevara unutar raznih transnacionalnih mreža neformalnog rada (Abdisalomovich, 2023: 31). Glavni problem regulacije neformalnih poslova među državama EU jest to što zakoni svake države nisu fleksibilni te ne štite sve države neformalne radnike jednako. Regulacija zakona vezanih za neformalno zaposlenje prije svega treba zaštititi radnike od izrabljivanja, te im treba pomoći da prijeđu u sigurnije zaposlenje.

4. OBLICI RADNE SIGURNOSTI KOJI TREBAJU BITI ZAJAMČENI RADNICIMA U NESIGURNOM ZAPOSLENJU

Kako bi se razumjela nepovoljna regulacija u pojedinim državama koja je vezana za prekarijat, treba se odrediti na koje se to točno oblike sigurnosti vlasti trebaju koncentrirati kako bi poboljšali samu regulaciju. I ovaj odlomak će se bazirati na onome što je Standing govorio u svome djelu. Prvo treba reći kako je možda najveća razlika, između onih koji imaju stalan posao

te onih koji nemaju, ta da prekarni radnici nemaju zajamčen izvor prihoda. Što se tiče sigurnosti koje spominje Standing, one se baziraju na: sigurnost tržišta rada koja bi trebala omogućiti punu zaposlenost, sigurnost na poslu koja bi trebala onemogućiti samovoljno otpuštanje radnika, sigurnost na radu koja je vezana za zaštitu od nezgoda, sigurnost radnog mjesta koja je vezana za zadržavanje određenog posla, sigurnost održavanja vještine, sigurnost prihoda te sigurnost zastupanja koja se veže uz sindikate (Standing, 2014: 120). Dakle sigurnost prihoda bi se trebala regulirati tako da se prekarnim radnicima osiguraju minimalne plaće „Ako netko prima plaću koja mu jamči da će u narednoj godi ni svaki mjesec dobiti isti prihod, prihod koji se dobije za ovaj mjesec više vrijedi nego isti novčani prihod od plaće koja ovisi o promjeni klime i neodređenom planu proizvodnje poslodavca“ (Standing, 2014: 121). Standing tvrdi kako bi prekarijatima zbog njihove nesigurne pozicije zajednica trebala pružiti podršku i pomoć što u današnje vrijeme nije uobičajena praksa „Prekarijat nije obilježen količinom zarađenog novca ili prihoda u određenom trenutku, nego pomanjkanjem podrške zajednice kad im je potrebna pomoć, pomanjkanjem poslovnih ili državnih povlastica i pomanjkanjem privatnih povlastica kao nadoknade za zaradu u novcu“ (Standing, 2014: 121). Nadalje nesigurnost kod radnika može proizlaziti iz toga što nemaju jasno definiran identitet koji ih opisuje što može dovesti do toga da ih se ne gleda kao ozbiljnu skupinu, nego ih se na neki način isključuje iz društva „Kad su zaposleni, njihovi poslovi nemaju karijeru, nedostaje im tradicija društvenog pamćenja, osjećaj pripadnosti profesijskoj zajednici, koja je prožeta stabilnim praksama, etičkim normama i pravilima ponašanja, uzajamnošću i bratstvom“ (Standing, 2014: 121). Na temelju navedenog se može vidjeti kako sam status prekarnih radnika u većini država nije dobro reguliran te iz toga proizlaze spomenute nesigurnosti koje bi im trebale biti osigurane. Sada rad prelazi na komparativnu analizu navedenih uvjeta i sigurnosti koje su vezane uz prekarne radnike između razvijenih zemalja i zemalja u razvoju. Prvo će se rad osvrnuti na ulogu sindikata i njihovu usporedbu u različitim zemljama.

5. UTJECAJ SINDIKATA NA PREKARIJAT NA SLUČAJU HRVATSKE, SRBIJE I NJEMAČKE

Kada se govori o sigurnosti rada te o regulaciji radničkih prava između razvijenih zemalja i zemalja u razvoju trebaju se spomenuti sindikati i udruge poslodavaca. Sindikati predstavljaju razne udruge koje štite prava i interese zaposlenika. Prava radnika su izrazito bitna u današnje vrijeme globalnog razvoja kada se sve digitalizira kako bi se ljudima pokušalo olakšati obavljanje

poslova, a zapravo ih se sve više i više distancira od formalnih oblika rada. Utjecaj sindikata na prava prekarnih radnika unutar razvijenih zemalja i zemalja u razvoju se može vidjeti u članku Aleksandre Marković „Prediktori prekarnog položaja radno aktivnog stanovništva u Srbiji, Njemačkoj i Hrvatskoj: usporedna analiza“ (2023) u kojem se uspoređuje stanje prekarnog rada između Hrvatske, Njemačke i Srbije kako bi usporedila koji to faktori najviše utječu na nesigurnost zaposlenja i prekarijat. Ona želi ovom analizom pokazati utjecaj prekarijata između razvijenih i manje razvijenih zemalja Europe. Autorica kaže kako su uglavnom faktori članstva u sindikatu vodeći pokazatelji prekarnog rada, pa tako za Srbiju tvrdi da oni radnici koji nisu u sindikatu imaju deset puta veću šansu da rade prekarijarne poslove, dok je u Hrvatskoj rizik malo manji- oko sedam puta (Marković, 2023: 33-34). To se može povezati i sa time što su ove zemlje bile dio socijalizma te se njegovim raspadom počela stvarati potreba za individualizmom i samostalnošću pojedinaca. Za razliku od ove dvije zemlje Njemačka ima puno manji rizik prekarnih poslova povezanih sa stanovništvom u kojem nema članova sindikata (Marković, 2023). Dakle može se reći kako su u zemljama u razvoju kao što su Hrvatska i Srbija pojedinci vođeni time da se osamostale od bilo kakvih udruga i pravila kako bi pokušali ispuniti svoje poslovne ciljeve, dok je taj individualizam u razvijenim državama manje naglašen te su radnici u većoj mjeri uključeni u razne udruge za zaštitu prava. Takva komparacija istoka Europe koji je u razvoju i razvijenog zapada Europe će se spomenuti i kasnije u radu. U sljedećem odlomku će se rad baviti regulacijom spomenutih radničkih prava.

6. RADNI STATUS I PRAVA PREKARNIH RADNIKA NA SLUČAJU DOSTAVLJČA HRANE MEĐU DŽAVAMA EUROPE

Jedan od problema prekarnog poslovanja je vezan uz radnička prava radnika prekarnih poslova te njihova regulacija među državama unutar Europe. Iako su aplikacije za dostavljanje hrane pridonijele razvoju i olakšanju dobavljanja hrane, za same dostavljače je to značilo ukidanje nekih radničkih prava. Tom temom se bavi Delphine Defossez u svom radu „The employment status of food delivery riders in Europe and the UK: Self-employed or worker?“ (2021). Ona u svome radu uspoređuje prava radnika koji rade kao dostavljači hrane unutar 3 države Europske Unije te također i u Ujedinjenom Kraljevstvu. Autorica tvrdi kako u većini slučajeva zaposlenici nemaju osiguranje odnosa sa poslodavcem, nemaju radnička prava, te ih tvrtke za koje rade iskorištavaju „Trenutna situacija omogućuje velikim tvrtkama da iskoriste prednosti sustava i

izbjegnu plaćanje poreza na zaposlenje, dok provode često značajnu razinu kontrole nad radnicima“ (Defossez, 2021: 27). Što se tiče prava radnika u Francuskoj, njih se više puta mijenjalo te se više puta određivao sam status radnika, to jest jesu li radnici podređeni platformi za dostavljanje hrane ili ne (Defossez, 2021). Također neki zakoni oko prava radnika nisu bili poštovani od strane kompanija za dostavljanje hrane „Iako je francuski zakonodavac 2016. godine prilagodio članke L.7341-1 i L.7341-6 kako bi osigurao neka minimalna socijalna prava radnicima, ta su prava jedva poštovana, posebice pokriće radnog osiguranja“ (Defossez, 2021: 28). U Belgiji je veliku važnost imao SMart koji je osiguravao status zaposlenja zaposlenicima te im je to osiguravalo da imaju bolje uvijete i plaće, ali su neke kompanije poput Uber eats odlučile da neće surađivati sa SMart (Defossez, 2021: 31). U Belgiji se također, kao i u Francuskoj, desilo to da je Deliveroo osporio zakon CRT-a da deliveroo vozači ne mogu biti smatrani samozaposlenima (Defossez, 2021: 32). Španjolska je od navedenih zemalja možda i najbolje riješila problem statusa radnika tako da je uvela takozvani zakon vozača (rider law) koji je sve radnike i vozače u gig ekonomiji proglasio zaposlenicima (Defossez, 2021: 33). Tako su dostavljači hrane u Španjolskoj dobili neka od fundamentalnih radničkih prava kao što su pravo na bolovanje, mirovinu i pravo na zaštitu od ozljeda na radu. U većini država Europe se vidi kako kompanije za dostavljanje hrane žele iskoristiti radnike te da gledaju samo svoje interese. Takav primjer će se vidjeti u sljedećem odlomku.

7. MANIPULACIJA POSLODAVACA I NEZADOVOLJSTVO RADNIKA NA PRIMJERU ENGLJSKE

Manipulaciju poslodavaca nad radnicima su u svom radu prikazali Pedro Mendonça, Nadia K. Kougiannou i Ian Clark „Informalization in gig food delivery in the UK: The case of hyper-flexible and precarious work“ (2021). Pravni okvir Engleske se većinom bazira na deregulaciji tržišta rada kao i kod prijašnje spomenutih zemalja. To uključuje veću fleksibilnost i veću mogućnost manipulacije kompanija nad statusom radnika u poslovima gig-ekonomije. Također su u Ujedinjenom Kraljevstvu važni takozvani lažni ugovori koji su poslodavcima omogućili da izbjegnu određene pravne obaveze prema zaposlenicima (Defossez, 2021: 36). U istraživanju koje je prikazano u članku kojeg su napisali Menadonca, Kougiannou i Clark je vidljivo nezadovoljstvo samih radnika samom manipulacijom „Biti samozaposleni je 'kruh i maslac' za tvrtku koja se bavi poslovnom ekonomijom, (...), ne moraju plaćati godišnji odmor i bolovanje i

sve te stvari, (...), ali također im daje inicijativu i manevarski prostor za promjene u aplikaciji, našim ugovorima, plaćama, bilo čemu. Jedina inicijativa koju imam je otići i pridružiti se drugoj aplikaciji“ (Mendonca, Kougiannou, Clark, 2021: 68). To se može povezati sa spomenutim lažnim ugovorima koji prikazuju krivu sliku odnosa između poslodavaca i zaposlenika. Treba napomenuti kako su u engleskoj također prisutni i migrantski radnici koji možda zbog nemogućnosti zapošljavanja u formalnim poslovnim okruženjima, spas nalaze unutar gig-ekonomije pa tako često prakticiraju prekovremeni rad kako bi na primjer pomogli svojim obiteljima (Mendonca, Kougiannou, Clark, 2021). Također postoji problem kod rizika od ozljeda i opasnosti na radu zato što sami zaposlenici nemaju radno osiguranje te to dovodi do raznih zdravstvenih, socijalnih i ekonomskih problema za same dostavljače hrane „[Tvrtka za dostavu hrane] oslanja se samo na tehnologiju, aplikaciju, za interakciju s nama. Ako imamo nesreću ili bilo koji drugi problem to može biti poput barijere. To je poput ‘zida’ koji nas čini ranjivijima na rizike tipične za ovu vrstu posla“ (Mendonca, Kougiannou, Clark, 2021: 72). Neki radnici čak i odustanu od obavljanja ovakvih poslova zbog prevelikog pritiska i manipulacije nad njima od strane kompanija „Neki ljudi postupno klize u siromaštvo koji rade na tim poslovima, da, svakako. Ali mislim da većinu ljudi koje stvarno zeznu ove tvrtke nikada nećemo čuti, jer ili moraju pokušati otići kući u svoju zemlju ili mogu samo živjeti u šatoru u parku“ (Mendonca, Kougiannou, Clark, 2021: 72). Sljedeći odlomak će se fokusirati na komparaciju negativnog utjecaja prekarnog rada na život radnika.

8. KOMPARACIJA NEGATIVNOG UTJECAJA PREKARNOG RADA NA RADNIKE U RAZLIČITIM ZEMLJAMA

Sada rad prelazi na dio u kojem će se posvetiti temi negativnog utjecaja prekarnog rada na radnike unutar nekih razvijenih država te nekih država u razvoju. Naime prekarni rad utječe na živote radnika bez obzira u kojoj državi rade, ali treba usporediti u kojim državama prekarni rad utječe više, a u kojima manje negativno na živote radnika. Tom temom se bave Kim Bosmans, Emilia F. Vignola i drugi autori u članku „Experiences of insecurity among non-standard workers across different welfare states: A qualitative cross-country study“ (2023). Države koje se u ovom članku uzimaju u obzir su: Švedska, Španjolska, Belgija, Kanada, Čile i SAD. Razina socijalne države ima utjecaja, osim na samu zaposlenost, i na osobni život pojedinca uključujući i njegovo zdravlje. Pa tako na primjer u zemljama u razvoju te u zemljama koje imaju manju razinu socijalne države sama država ne osigurava zdravstveno osiguranje, dok razvijene države poput Španjolske

to osiguravaju „Bio sam depresivan. A dio razloga zašto nisam ni otišao na dijagnozu je taj što nisam imao paket beneficija da platim bilo što ako je to bila dijagnoza” (Bosmans, Vignola i drugi, 2023: 5). Sa druge strane nestandardni radnici u Europskim zemljama poput Švedske, Španjolske i Belgije imaju neka socijalna prava kao i standardni radnici, ali to i dalje nije na dovoljno visokoj razini te radnici i dalje imaju spomenute probleme (Bosmans, Vignola i drugi, 2023). Nadalje prekarni radnici u zemljama sa većom razinom socijalne države poput Španjolske i Belgije imaju veću razinu sigurnosti vezane za zaštitu od naglih promjena na svom radnom mjestu, nego zemlje poput Čilea i Kanade „Trenutačno imam dovoljno novca da preživim [...]. Čak i ako izostanemo dan ili dva, obično nam svejedno plate. Ali što ako mi odjedanput oduzmu posao, kako ću hraniti dvoje djece i držati kuću “ (Bosmans, Vignola i drugi, 2023: 5). Dakle manja razina socijalne države u zemljama poput Čilea i Kanade dovodi do veće nesigurnosti opstanka na poslu te do manje razine kontrole nad vlastitim životom. Sada rad prelazi na utjecaj šokova na prekarni rad.

9. UTJECAJ ŠOKOVA NA RAD PREKARNIH RADNIKA SA NAGLASKOM NA KORONA VIRUS

Jedan od najvećih utjecaja na regulaciju uvjeta rada nesigurnog zaposlenja imaju nepredvidljivi šokovi kao što su razne pandemije. To se može vidjeti kod autora koji su navedeni u prethodnom odlomku te kod autora: Kornelia Anna Kerti, Marloes Van Engen, Orsolya Szabo, Brigitte Kroon, Inge Bleijenbergh, te Charissa Freese koji se u svome radu „Precarious employment amidst global crises: career shocks, resources and migrants’ employability“ bave temom utjecaja šokova poput korona virusa na migrante koji dolaze iz istočne Europe naglašavajući kako su radnici u manje razvijenim zemljama podložniji šokovima (2023). Kriza korona virusa je imala znatno veći utjecaj na migrante iz zemalja u razvoju kakve su u području istočne Europe „Neki dan sam bio jako ljut. razbolio sam se. Rekli su da mi nažalost ne mogu dati slobodan dan. Obavio sam posao, kašljući, jako sam kašljao, osjećao sam hladnoću i drhtao sam od toga. Stvarno moram pronaći novi posao" (Kerti, Engen, Szabo, Kroon, Bleijenbergh, Freese, 2023: 227). Nadalje, na loše poslovno i zdravstveno stanje pojedinca vezano uz slučaj COVID-19 ima utjecaja i razina uplitanja države u pomaganje pojedincima u ovoj situaciji. Tako su se neki radnici našli u boljoj poziciji zato što su dobili pomoć države, dok su drugi radnici izgubili svoju sigurnost. Također oni koji nisu dobivali državnu pomoć su mogli zadobiti, zbog većeg stresa, i zdravstvene posljedice „Osjećam se gotovo bespomoćno, kao da nemam nikakvo vodstvo, na

primjer, što da napravim oko ove situacije? Osjećate se kao da bi nam vlada trebala pomoći u usmjeravanju, ali nisu ili neće“ (Bosmans, Vignola i drugi, 2023: 7). Zbog takve nemogućnosti vlada u državama u razvoju da pomognu radnicima se ti radnici trebaju sami oslanjati na svoje ekonomsko stanje. Dakle upravo ekonomski pritisak izazvan neadekvatnom regulacijom prekarijata može biti jedan od uzroka zdravstvenih i psihičkih posljedica nesigurnog zaposlenja „Istina je da [COVID-19] ima ekonomski utjecaj posebno zato što tih mjeseci morate koristiti svoju uštedevinu i zato što živim s roditeljima, ali za one koji imaju hipoteku ili djecu, naravno da je utjecaj veći., više stresa pri traženju posla, veći pritisak i više obeshrabrenja“ (Bosmans, Vignola i drugi, 2023: 6). Naravno da ovakve krize kao što je COVID-19 imaju negativnih utjecaja na prekarne radnike i u ekonomski razvijenim zemljama, ali u manjoj mjeri zbog bolje regulacije prekarijata. Sada rad prelazi na odnos mladih prema prekarijatu.

10. UTJECAJ PREKARNOG RADA NA MLADE U RAZVIJENIJIM ZEMLJAMA ZAPADNE EUROPE

Kada se govori o tome kako mladi gledaju na prekarne poslove i nesigurnost rada treba se uzeti u obzir iskustvo mladih na tržištu rada i njihovo iskustvo u nesigurnim poslovima. Također se treba pogledati i regulacija samih uvjeta na tržištu rada koji su dostupni mladima. Prvo se trebaju pogledati uvjeti u razvijenim zemljama Europe te će se to napraviti uz pomoć članka Vere Trappmann, Charlesa Umney, Christophera J McLachlan, Alexandre Seehaus i Laure Cartwright „How Do Young Workers Perceive Job Insecurity? Legitimising Frames for Precarious Work in England and Germany“ (2023). Autori kažu kako većina mladih u razvijenim državama ima dodira sa prekarim radom između viših godina svog obrazovanja i sigurnog zaposlenja, te da je to samo faza koja im daje nekakvo iskustvo (Trappmann, Umney, McLachlan, Seehaus, Cartwright, 2023: 5). Također u najrazvijenijim državama Europe mladi ne smatraju prekarne rad kao nešto neizbježno zbog veće razine socijalne države i regulacije samog tržišta poslovanja „Unatoč promjenama na njemačkom tržištu rada koje su dovele do nesigurnijeg rada, socijalna država koja relativno više podržava i manje stigmatizira još uvijek pridonosi širem uvjerenju među njemačkim sudionicima da se nesigurnosti posla može i treba oduprijeti“ (Trappmann, Umney, McLachlan, Seehaus, Cartwright, 2023: 1006). Bez obzira na to i dalje je prisutna neka vrsta nesigurnih poslova. Pa tako na primjer iako neki mladi ljudi imaju završen fakultet iz nekog područja, oni se mogu upustiti u obavljanje različitih prekarne poslova kako bi stekli iskustvo za daljnji stalan

posao „Imala je dva magisterija, odradila nekoliko pripravničkih praksi, radila na raznim poslovima na određeno vrijeme u sveučilišnoj upravi i prihvatila svoj angažman kao priliku za pronalazak 'pravog posla', (...), tako da se u dogovoru obje strane više nije produžilo jer to jednostavno nije bilo ono što sam stvarno željela (Trappmann, Umney, McLachlan, Seehaus, Cartwright, 2023: 1109- 1110). Dakle zbog moguće bolje regulacije obrazovanja, mladi u razvijenim državama imaju veću mogućnost biranja hoće li se ili neće upuštati u obavljanje prekarnih poslova. To se može pripisati i većoj razini socijalne države. Treba se osvrnuti i na stav mladih u manje razvijenim zemljama kako bi se napravila usporedba te će se tom temom rad baviti u sljedećem odlomku.

11. UTJECAJ PREKARNOG RADA NA MLADE U MANJE RAZVIJENIM ZEMLJAMA ISTOČNE EUROPE

Za razliku od razvijenih zemalja, ovaj odlomak će se baviti odnosom mladih prema prekarnom radu u Hrvatskoj kako bi se pokazali uvjeti u zemljama istočne Europe te u zemljama koje su možda manje razvijene. Takvom temom se između ostalog bavi Mreža mladih Hrvatske u svom radu „Deseti kvartalni izvještaj o položaju mladih na tržištu rada“ (2018). U Hrvatskoj veliki broj mladih živi sa roditeljima te imaju strah za svoju buduću samostalnost. Također kako bi se pokušali osamostaliti veliki broj mladih tijekom studija obavljaju studentske poslove kako bi se pokušali osamostaliti od roditelja, ali takvi poslovi se obavljaju samo na određeno vrijeme te ne mogu omogućiti neku dugoročnu sigurnost „Ovaj oblik zaposlenja je 2014. koristilo 65% redovnih studenata u Hrvatskoj“ (mreža mladih hrvatske, 2018: 7). Treba napomenuti i kako veliki broj mladih u Hrvatskoj smatra kako ovakvo stanje nesigurnosti ne mogu promijeniti sami pojedinci, nego da se ozbiljnije promijene mogu dogoditi tek na makro razini javnih politika uz sudjelovanje kompanija u boljoj regulaciji tržišta rada (mreža mladih hrvatske, 2018: 8). Dakle veliki broj mladih u Hrvatskoj krivi regulaciju cjelokupnog sustava koja nije adekvatna te je za to „Kao uzrok fenomenu porasta prekarnih radnih mjesta sudionici su naveli; "korupciju", "klijentizam", "ekonomsku situaciju", "previše ljudi, a nedovoljno kvalitetnih radnih mjesta na tržištu", "loš obrazovni sustav" koji ih nije spremio za tržište rada u 21. stoljeću“ (mreža mladih hrvatske, 2018: 9). To se može povezati i s procesom prelaska Hrvatske u demokraciju i samostalnu državu koji je možda stvorio nepotpuno razvijene institucije i sisteme tržišta rada koji utječu i na mlade. Nadalje na lošiju regulaciju prekarnog rada i radnih mogućnosti mladih u manje razvijenim državama su u

većoj mjeri utjecale ekonomska kriza 2008. godine te kriza korona virusa kao što je navedeno u prethodnim odlomcima. Također važna značajka koja je vezana za Hrvatsku, ali i druge zemlje istočne Europe koje su u razvoju je odljev mozgova, odnosno prekomjerno iseljavanje mladih u potrazi za boljim radnim uvjetima. Ovakvi uvjeti onemogućuju mladima njihov osobni razvoj i stabilnost koji su u većoj mjeri omogućeni mladima u razvijenim državama zapadne Europe.

12. ZAKLJUČAK

U zaključku se može reći kako je tema regulacije prekarnog rada između država jako kompleksna te je još u razvoju. Smatram kako je ovaj rad u većoj mjeri uspio odgovoriti na istraživačko pitanje: Kako razlike u regulaciji radničkih prava utječu na prekarne radnike unutar razvijenih zemalja i zemalja u razvoju, te kako to utječe na razinu nesigurnog poslovanja. Jedna od glavnih razlika regulacije koju podatci u radu pokazuju je u tome što se radnici u zemljama u razvoju više okreću prema individualnom djelovanju, dok su u razvijenim zemljama u velikoj mjeri prisutne udruge sindikata koji onda utječu na bolju regulaciju radničkih prava. Također se na primjeru dostavljača hrane moglo vidjeti kako veliki broj kompanija uopće ne poštuje zakonske akte koji su vezani uz prava radnika. Dakle sam status radnika je ugrožen zbog nedovoljno jake regulacije pravila od strane država i međunarodnih organizacija. Važan problem je izazvao i korona virus zbog kojeg su radnici u zemljama u razvoju ostali bez državne pomoći te čak i bez izvora prihoda. Kada se govori o mladima i prekarnom poslu treba reći kako je jedan od najvećih problema u zemljama u razvoju neadekvatna regulacija i nedovoljno razvijen obrazovni sustav koji priprema mlade ljude za tržište rada. Kao što je prikazano u radu to je i jedan od uzroka što raste broj mladih koji se sele u razvijenije zemlje kako bi im bili omogućeni bolji uvjeti na tržištu rada. Ja bih zaključio kako se zemlje u razvoju teže nose sa prekarijatom, nego razvijene zemlje zbog nedovoljne regulacije pravila koja su vezana za tržište rada. Trebali bi se donijeti jasniji zakoni, u suradnji sa sindikatima i međunarodnim organizacijama, koji bi omogućili radnicima u prekarnom zaposlenju bolju sigurnost i uvijete te mogućnost za napredovanje. Ali pojam prekarijata je kompleksan i sve dok se ne riješi njegov pravni status koji će postojati u svim državama, razlika regulacije između razvijenih zemalja i zemalja u razvoju se neće smanjiti. Mislim da je rastu prekarijata pridonijela i situacija samog korona virusa tako što su postali popularni poslovi dostavljanja hrane te slični nesigurni oblici rada koji su ostali i u današnje vrijeme. Svakako treba vidjeti kako će se tržište odnositi prema prekarijatu u budućnosti.

LITERATURA

Abdisalomovich, Nabiev O. 2023. *Foreign modern experience of managing precarious employment*. SJIF 2023: 5.305 Volume 2 Issue 8.

Bosmans, Kim, i Vignola, Emilia, i dr. 2023. *Experiences of insecurity among non-standard workers across different welfare states: A qualitative cross-country study*. Social Science & Medicine 327 (2023).

URL: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0277953623003271?ref=pdf_download&fr=RR-2&rr=8b30ea8a88392491

Defossez, Delphine. 2021. *The employment status of food delivery riders in Europe and the UK: Self-employed or worker*. Maastricht Journal of European and Comparative Law 2022, Vol. 29(1) 25–46.

URL: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1023263X211051833>

Kerti, Kornelia A, i Van Engen, Maroles, i dr. 2023. *Precarious employment amidst global crises: career shocks, resources and migrants' employability*. Career Development International Vol. 29 No. 2, 2024.

URL: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/CDI-10-2023-0357/full/pdf>

Marković, Aleksandra. 2023. *Prediktori prekarnog položaja radno aktivnog stanovništva u Srbiji, Nemačkoj i Hrvatskoj: uporedna analiza*. Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, 2023, Vol. 42(1), 21–40.

URL: <http://institutecsr.iksi.ac.rs/831/1/2.%20Aleksandra%20Markovic%20-%20Prediktori%20prekarnog%20polo%C5%BEaja%20radno%20aktivnog%20stanovni%C5%A1tva%20Srbije%20i%20Hrvatske%20i%20Nema%C4%8Dke.pdf>

Mendonça, Pedro, i Kougiannou Nadia, i Clark Ian. 2021. *Informalization in gig food delivery in the UK: The case of hyper-flexible and precarious work*.

URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdfdirect/10.1111/irel.12320>

Mreža mladih Hrvatske. 2018. *Deseti kvartalni izvještaj o položaju mladih na tržištu rada*

URL: https://www.mmh.hr/uploads/publication/pdf/47/2018_-_Deseti_kvartalni_izvje%C5%A1taj_o_polo%C5%BEaju_mladih_na_tr%C5%BEi%C5%A1tu_rada_Prekarni_rad.pdf

Standing, Guy. 2014. "Prekarijat" *Up & Underground*. 25/26, str. 114–129.

URL: https://up-underground.com/wp-content/uploads/2020/01/UU_2014.pdf

Trappmann, Vera, i Umney, Charles, i dr. 2023. *How Do Young Workers Perceive Job Insecurity? Legitimising Frames for Precarious Work in England and Germany*. *Work, Employment and Society* 38(4), 2024.

URL: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/09500170231187821>

